

Рецензия

по дисертационен труд на тема „Комплексно осигуряване качеството на образователната услуга в професионалните гимназии“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2.

Педагогика /Теория на възпитанието и дидактика-Професионална педагогика/, в катедра Дидактика на ФП на СУ „Свети Климент Охридски“

от проф.дпн Яна Рашева-Мерджанова, катедра Дидактика, ФП, СУ „Свети Климент Охридски“

Автор на труда: доц.д-р Славка Вълчева Ненова, ДИУУ, СУ „Свети Климент Охридски“

Представяне на кандидата: Доцент д-р Славка Ненова е преподавател в ДИУУ към СУ „Св. Климент Охридски“ от 2011 година. Целият ѝ професионален и научно-изследователски път е свързан с професионалното образование като лектор, учител и консултант на специалистите в него; със съдържателно развитие на икономика на образованието, финанси и банково дело като предметна област; с проблемите на качеството на обучението и професионалната подготовка на младите хора. Кандидатът е доктор по педагогика от 2001-ва година, последователно е работила като учител, психолого-педагогически консултант, преподавател в иновационен център за обучение, хонориран преподавател към ФНПП на СУ /и понастоящем/, хонориран и редовен преподавател в ДИУУ. Доц. Ненова е участвала в различно качество в 13 научно-изследователски проекта след придобиването на научната степен „доктор“. Притежава разнообразен и висококвалифициран опит на теоретическо и практическо равнище, което естествено води до разработването и на настоящия научен труд.

Обща характеристика и съдържателна оценка на труда: Предложеният проектодисертационен труд обхваща се разпростира в мащабна и значима проблематика на качеството на образователната услуга, проявено в професионалното образование. **Давам висока обща оценка за целия извървян път, за зрелостта и компетентността на автора, за качествата и стойността на представения труд.** Тъкмо в областта на професионалното образование в България имаме нужда от задълбочени изследвания и адекватни отговорни предложения и педагогически решения, но съобразени и отчитащи икономическата и пазарна ситуация – и като актуалност, и като тенденции на развитие. Тези

сложни типове динамики и равнища съчетава изследователят в представеното дело.

Текстът от 300 страници е структуриран в увод, 5 глави, заключение, приложения, списъци на съкращенията, на 25 таблици и 23 фигури, библиография от 162 значими научни книги /160 кирилица и 12 латиница/, 12 нормативни актове и 17 интернет-ресурси. Авторът е специалист и опитен изследовател в заявената област на професионално образование и търсения в качеството на съвременното образование. Научната и изследователска култура му позволяват да представи задълбочени теоретически анализи, обобщения, ситематизирания, да проследи основни съвременни тези и парадигми на образованието, представят се съвременната картина, тенденции и проблеми пред професионалното образование /**първа глава** на труда/; неговото качество, водещи базови подходи към анализирането и реализирането му – **втора** глава на труда.

Трета глава представя подходите и методите за осигуряване качеството на образователната услуга с открояване на водещата роля на компетентностния подход и прецизиране на работното значение на понятията компетентност, професионални компетентности и компетенции.

Чретьвърта глава представя концептуален модел, като основната му част е предназначена за оптимизиране на практическото обучение в професионалните гимназии. **Пета** глава представя резултати и анализ на емпирични проучвания - в международен план като целево представяне и анализ на резултати от оценяване на постижения на български ученици по системата TALIS; и в национален мащаб върху проблематиката за качеството на образователната услуга в контекста на практическата професионална подготовка на учениците през основните й етапи и параметри – реализиране и процесуалност, оценяване и сертифициране, резултативност като компетентности и компетенции, организация и нормативно регулиране. **Авторското експертно проучване** проверява приложимостта на концептуалния модел според мнението на действащи учители и директори в професионалното образование. Приложението включва експертната карта.

Очевидно е, че разполагаме с достатъчно значима проблематика:

- както в теоретико-научен, така и в приложен план;
- както в образователен, така и в общосоциален план;
- както в педагогически, така и в пазарно-икономически план;

- както в професионално-нормативен, така и в професионално-аксиологически /ценностен/ план;
- както в стратегически, така и в оперативен /спешен/ порядък.

Очевидно е, че изследователската благотворност и авторската компетентност са се срещнали не-случайно и „качествено“ в полето на тази проблематика. Но също така е очевидно, че който и изследовател да се заеме в рамките на едно конкретно изследване с такава многоплановост, в опитите си да съчетае равнищата, да преходи последователно през тях, да ги обходи непротиворечиво и достатъчно надеждно и на емпирично равнище, ще се натъкне на многобройни „гордиеви възли“. Как изследователят се справя с тях?

1. Трудът още във въведението и в първа глава конкретизира интереса си към качеството на образователната услуга **в средата на професионалното образование**, съответно на заявления шифър и профил на конкурсната процедура. Анализите за състоянието и проблемите на съвременното образование в професионалните гимназии показват компетентност - и информационна, и аналитична, и професионална, и експертна.

2. **Структурата** на труда представя убедително изследователската логика, придвижването към целта – обосноваването и представянето на концептуален комплексен модел за осигуряване на качеството на образователната услуга в ПГ и неговата емпирична верификация.

3. **Методическият конструкт** на изследването е вътрешно кохерентен и адекватен на намеренията на автора: обект – предмет – цел – задачи- общи и работни хипотези са взаимнообвързани и обединени в изследователската процедура.

4. **Методологическата база** за концептуалния модел е йерархизирана, аргументирана, компетентно съдържателно представена, в основни линии операционализирана за емпиричната проверка.

5. **Емпиричното изследване е заявено с ясна програма и общ дизайн /198-201 с./ като е ясно разграничено на два модула** – първият систематизира и представя резултати от международно оценяване на български ученици в огромен мащаб – 20 000 от 2006 до 2015 година и после още 1000 от 2013 до 2015 г., както и анкетно проучване на 3796 прогимназиални учители и 198 директори от 200 случайно избрани училища в страната; вторият модул е авторско емпирично проучване чрез експертна карта на оценките и мнението на 250 учители и директори на професионални гимназии по параметрите на концептуалния модел за

усъвършенстване на практическото обучение в професионалното образование. Проведено е през 2016-та година. Авторът представя подробно признаците за избор на 10 професионални гимназии в 7 селища – Пловдив, Кюстендил, Ловеч, Троян, Свищов, Благоевград, Клисурса.

6. Анализът на резултатите от описаните международни и национални изследвания и от авторското анкетно проучване е така представен в **3 „пакета“ и 8 параграфа**, че позволява да се проследи „превръщането“ на общия концептуален модел в измерими операнди на качеството на практическото обучение, базирано на компетентностния и съпътстващите го подходи, в смисловия контекст на образователната услуга. Ето йерархията на анализа на резултатите – първо, международни изследвания на въздействието на вътрешната среда върху качеството на педагогическата дейност; второ, международни и национални изследвания за оценяване постиженията на учениците; трето, анкетно проучване на мнението на педагогическите специалисти за приложимостта на концептуалния модел по 6 модула – системен подход; компетенции на учители; компетенции на ученици; дидактическо взаимодействие; оценяване на професионалните компетенции на учениците; фактори, които повишават/понижават качеството на образователната услуга.

7. Направени са съдържателни и ориентиращи **изводи и обобщения** на теоретичните и емпирични резултати от изследването.

8. Открити са бъдещите **перспективи** за изследвания и иновации в изследователската проблематика и практика на професионалното образование.

Бележки и въпроси към автора на труда:

Имам една бележка към експертната карта – въпросите за факторите за повишаване и понижаване на качеството на образователната услуга /22 и 23/ биха били далеч по-информативни и полезни по отношение на хипотезите, ако не са свободни, а структурирани с опция „други“ или **поне разделени в две групи – „от външната и от вътрешната среда“ със съответните пояснения.** Това би позволило, **най-напред**, корелация и съпоставителен анализ с първия параграф за резултати от международни изследвания на въздействието на „вътрешната среда“ върху качеството на образованието; **след това**, убедителна защита на централното „компетентностно“ ядро на хипотезата, свързано със значимостта на „вътрешните фактори“, **и накрая**, но не по важност, защита дори и на концепта за „комплексното управление“ като комплексна синергия на външно-вътрешните фактори.

С интерес и уважение към компетентността на автора, поставям и няколко въпроса, значими за реалността на професионалното образование в България:

- 1. Кои първи три стъпки като практически решения би предложила доц. Ненова като решаващи – за масовото внедряване и задвижване на комплексния модел за осигуряване на качеството на образователната услуга в ПГ?**
- 2. В какви конкретни параметри вижда колегата усъвършенстването на комплексния модел, на базата на данните от изследването си и на базата на по-новите си впечатления и оценки за образователната практика в ПГ – т.е. към настоящия момент, кои параметри и характеристики на модела би променяла авторката и в каква посока?**
- 3. На базата на кои емпирични резултати или логически аргументи, приведени в текста, авторът прави извода за трансфер и потенциална приложимост на комплексния модел в малки и средни общообразователни училища? Има ли такива въпроси и съответно отговори в анкетната карта или примери от теоретичната част?**

Научни приноси на дисертационното изследване: като цяло смятам, че авторът има реална представа и самооценка за приносния характер на своето изследване. Според мен, приноси 1 и 2, както 4 и 5 могат да се обединят, защото са логични части на цяло и освен това, поотделно, са вече проблематизирани и доказвани в педагогическата литература – и мултисубектността, и компетентностният подход имат своите теоретически извори. Формулираните научни приноси от автора визират по-скоро процедурата по тяхното достигане и обяснение, отколкото самото им конкретно назоваване.

Откроявам директно защитените в текста в специфичния контекст на професионалното образование, достижения на научния труд:

- 1. Подробно и комплексно критическо представяне на парадигмални основания за осигуряване на качеството на ОУ в съвременното професионално образование в глобална социално-икономическа и пазарна инфраструктура.**
- 2. Теоретически анализ и систематизиране на условията, детерминантите, параметрите на качеството на съвременното образование, в частност – професионално.**

3. Обосноваване на основни подходи **с център компетентностния подход**, за осигуряване на качество на ОУ в професионалните гимназии и на тази основа – синтезиране на **КОМПЛЕКСЕН МОДЕЛ** за осигуряване качество на ОУ чрез оптимизиране на практическото обучение за професионални компетентности и компетенции на учениците и учителите.

4. Проведеното **експертно емпирично изследване** с фокус върху практическото равнище на професионално обучение и резултатите от него имат роля на апробация на концептуалния модел и могат да се използват както за научно-изследователски бъдещи проучвания, така и като отправна точка за адаптирани внедрявания в професионалното образование в България.

Заключение: Отново потвърждавам високата си обща оценка на значимостта, качествата, стойността, приносността на реализирания като изследователска процедура и резултати труд „Комплексно осигуряване качеството на образователната услуга в професионалните гимназии“. Тези достойнства на труда са резултат и функция на качествата на изследователя-учен Славка Ненова – опит; начетеност; отдаденост; мащабно мислене; автентичност; изключителна работоспособност; мъдрост, която балансира авторското его /присъщо на всеки творец/ с принадлежността в научната общност. По този начин авторът осигурява трудния и деликатен благодатен климат за приемане на неговото дело, припознавано като органична част от общото.

Предлагам с пълна убеденост на членовете на уважаемото научно жури да гласуват за присъждане на доц.д-р Славка Ненова научната степен „доктор на науките“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, по професионално направление 1.2. Педагогика /Теория на възпитанието и дидактика – Професионална педагогика/.

10. 08. 2018

.....

София
Мерджанова/

Рецензент:

/проф.дпн Яна Рашева-

